Posudek na bakalářskou práci Tamary Kafkové *Civil Society and Development Policy*

Autorka se ve své anglicky psané bakalářské práci zaměřuje na pomoc rozvoji demokracie (democracy assistance/aid) v demokratizujících se zemích prostřednictvím podpory místní občanské společnosti. V souladu s tematickým zaměřením své práce věnuje pozornost: historii pojmu občanská společnost (kap. 1), klasifikaci obsahových vymezení občanské společnosti (kap. 2), vymezení pojmu sociálního kapitálu (kap. 3), základním teoretickým přístupům k rozvoji demokracie, včetně přístupu kladoucího důraz na podporu místní občanské společnosti, a konkrétní analýze pomoci rozvoji občanské společnosti v JAR (kap. 4). V téže kapitole podává také celkové závěrečné zhodnocení pomoci demokratickému rozvoji podporou občanské společnosti a dává doporučení k modifikacím praxe organizací, které tento typ podpory poskytují.

Bakalářská práce je přehledně strukturována. Úroveň autorčiny angličtiny je, nakolik to jsem schopen posoudit, výborná. V textu se ovšem ojediněle objevují drobné jazykové chyby (např. na s. 50 dvakrát chybí ve větě slovo „role“ vyžadované slovesem „play“). Bibliografické odkazy jsou provedeny pečlivě a korektně. První verzi práce autorka vypracovala samostatně během studijního pobytu ve Spojených státech, což se velmi pozitivně odráží na rozsahu použité zahraniční literatury a zejména na znalosti nejaktuálnějšího stavu americké (což v tomto případě jako v mnoha jiných současně znamená i světové) diskuse o tématu práce. Odevzdaná verze práce se od první verze odlišuje vylepšením argumentace v celé řadě pasáží a doplněním podkapitoly pojednávající o demokratické pomoci JAR, jež je ilustrací fungování této pomoci v praxi.
Mimořádně zajímavé pro českého čtenáře je zpracování nových příspěvků do debaty o občanské společnosti, které zpochybňují tezi zpopularizovanou především Robertem Putnamem, již lze při troše zjednodušení vyjádřit takto: občanská společnost = sociální kapitál = demokracie. Autorka cituje studie Sheri Berman a Omara Encarnación, které na historickém materiálu ukazují, jak silná občanská společnost může oslabovat demokracii.
Velmi užitečné je také přiblížení stanovisek autorů patřících ke skupině sdružené kolem Larryho Diamonda a časopisu *Journal of Democracy* k problému „exportu demokracie“ a demokratické pomoci zemím v přechodu od autoritativního režimu.

Přehledová, převážně na sekundární literatuře založená Kapitola 1 pojednává o historickém vývoji pojmu občanská společnost stručně, a tedy s nezbytným zjednodušením, ale velmi výstižně. Sporný bod vidím jen v tvrzení, že v 18. století se občanská společnost ztotožňovala s oblastí „obchodu“. To je tvrzení platné pro skotské osvícenství, zejména Adama Fergusona, ale obtížněji je lze přenášet na kontinentální filosofii, kde stále přetrvává klasické ztotožnění občanské společnosti s politickým společenstvím – Rousseau je toho dobrým příkladem. Habermas, který je v práci rovněž citován, sleduje v 18. století zrod moderního deliberativního publika, které jistě není ekonomickou institucí a kam nepatří zdaleka jen obchodníci. Správně je poukázáno na klíčovou roli Hegela pro vyváženější chápání občanské společnosti a stejně tak na marxistickou reinterpretaci pojmu, která vedla k tomu, že na téměř jedno celé století se pojem občanské společnosti vytratil z hlavních teoretických diskusí. Zcela na místě je v práci také zmínka o významu další, tentokrát Gramsciho reinterpretace občanské společnosti, která pojem rehabilitovala v rámci marxismu.
Velmi výstižné je autorčino podání Tocquevillova pohledu na význam občanské společnosti pro demokracii, včetně upozornění na někdy opomíjenou skutečnost, že Tocqueville současně zdůrazňuje, jak důležitý pro demokracii je fungující stát a politické instituce obecně.

Autorka správně poukazuje na politické myšlení disentu v komunistických zemích 70. a 80. let minulého století jako jeden podstatný zdroj obnovy zájmu o občanskou společnost. Z hlediska jejich rozsahu a důležitosti pro další politický vývoj ve východním bloku by bylo vhodné určitou pozornost věnovat polské teoretické debatě (Michnik) a zejména politickému vývoji v Polsku od konce 70. let. Jen na okraj doplňuji, že jako další zdroj obnovy zájmu o občanskou společnost bývá uváděn rozvoj nových sociálních hnutí, kterým se ve známé práci o občanské společnosti věnují Arato a Cohen.
V části o definicích občanské společnosti se autorka explicitně hlásí k pojetí Larryho Diamonda. To je samo o sobě naprosto v pořádku, mohla však posléze Diamondovu koncepci zařadit do některé skupiny přístupů k občanské společnosti rozlišených K.B. Mullerem, aby se o něco jasněji ukázalo, co jí je míněno.
Kapitola o sociálním kapitálu stručně představuje tři „klasiky": Bourdieu, Colemana, Putnama. Je patrné, že staví na sekundární literatuře, ale to jí nic neubírá na vyváženosti. S malou výjimkou Colemana, v jehož případě se dozvídáme, na co svůj koncept aplikuje, ale už ne, jak Coleman sociální kapitál vlastně chápe. Když autorka mluví o rozdílu mezi bonding a bridging capital, známých od Putnama, také se ztrácí základní rozdíl mezi nimi na úkor užitečnosti jednoho nebo druhého typu kapitálu pro své nositele.
V podkapitole 4.2. autorka líčí čtyři různé přístupy k podpoře rozvoje demokracie: teorii modernizace, teorii závislosti, teorii přechodu k demokracii a teorii občanské společnosti. Představení je stručné a přehledové, ale nelze mu vytknout závažnější nedostatky. Je však na místě zmínit, že existuje již i česká literatura na toto téma (k modernizaci a závislosti B. Říchová: Přehled moderních politologických teorií, k transitologii klasika české politologie 90. let V. Dvořáková, J. Kunc: O přechodech k demokracii, aj.).
Vylíčení pomoci demokracii v JAR podporou organizací občanské společnosti je v práci funkční jako ilustrace konkrétních problémů, s nimiž se demokratická pomoc setkává. Není ale vhodné mluvit v případě dvoustránkové podkapitoly o pomoci JAR americkou organizací USAID o case study, ježto case study je samostatný žánr empirického výzkumu se svými vlastními pravidly a nároky. Volba JAR je zcela legitimní, ale je možné se tázat, jestli by autorka nedospěla k zajímavějším a hlavně původnějším zjištěním, podpořeným i její osobní zkušeností, kdyby si vybrala oblast střední a východní Evropy, nebo přímo Českou republiku. Proběhla v českém případě „pomoc demokracii" ze Západu bez chyb, k nimž došlo v případě JAR?
Závěrečná podkapitola 4.5 podává velmi přehledně a na základě solidních argumentů kritiku dosavadního přístupu k demokratické pomoci založeného na podpoře občanské společnosti, vhodně čerpá z kvalitní současné literatury a činí přesvědčivé závěry.

Rozsahem a hloubkou zpracování náročné látky, kvalitou argumentace i úrovní textu psaného v anglickém jazyce je bakalářská práce Tamary Kafkové jednoznačně nadprůměrná.
Doporučuji tuto práci k obhajobě a navrhuji ji hodnotit 47 kreditními body.

V Praze 27. května 2006 Marek Skovajsa, Ph.D.